

Liberal Devletin Feodal Kökenleri Feudal Origins of the Liberal State

Örsan Ö. Akbulut, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Ankara/Türkiye. ORCID: 0009-0000-5207-8422, orsanakbulut@yahoo.com

Öz

Sınırlı hükümet/devlet ile güçler ayrılığı kavramlaştırmaları, liberal devlet kuramının temel dayanaklarıdır. Bu iki kavram seti, bir yandan liberal devletin “özgürlükçü” burjuvazinin gerici aristokratik güçlere karşı verdiği bir mücadelenin sonucu olarak simgeleştirilirken diğer yandan Avrupa'nın Avrupa-dışı tüm toplumlara göre ayrıksı farklılığını temellendirmek için de kullanılmaktadır. Böylece, liberal devlet kuramı Avrupa-merkezci bakış açısının da merkezi yaklaşımı olarak öne çıkmaktadır. Siyasal düşüncenin toplumsal tarihi ve toplumsal mülkiyet ilişkileri yaklaşımları çerçevesinde, liberal devletin ve Avrupa-merkezçiliğin bahsedilen temel dayanaklarının, feodal sınıf-ıçi güç ilişkilerinden kaynaklandığı ortaya konulmuştur. Bu kapsamda olmak üzere, gerek özgürlüğün niteliği ve kapsamı gerekse de halk kavramına yüklenen anlamlar bakımından, liberal devletin özünde modern-özgürleştirici bir kökenden gelmediği kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Liberal devlet, burjuvazi, Magna Carta, Fransız Devrimi, Avrupa-merkezçilik

ABSTRACT

Conceptualizations of limited government/state and separation of powers are basic foundations of liberal state theory. These two sets of concepts, on the one hand, symbolize the liberal state as the result of a struggle of the libertarian bourgeoisie against the reactionary aristocratic forces, and on the other hand, they are used to ground the distinctive difference of Europe compared to all non-European societies. Thus, liberal state theory stands out as the central approach of the Eurocentric perspective. Within the framework of the social history of political thought and social property relations approaches, it has been revealed that the mentioned basic foundations of the liberal state and Eurocentrism originate from feudal intra-class power relations. In this context, it has been proven that the liberal state does not essentially come from a modern-liberating origin, both in terms of the nature and scope of freedom and the meanings attributed to the concept of people.

Keywords: Liberal state, bourgeoisie, Magna Carta, French Revolution, Eurocentrism

GİRİŞ

Avrupa-merkezciliğin en görünür alanlarından biri devlet kuramıdır. Özellikle liberal devletin gerek oluşumu gerekse de işleyişine ilişkin olan literatür, burjuvazinin “özgürlükçü” “içselliklerinin” en önemli sonuçlarından biri olarak liberal devletin varlığına ve betimlenmesine dayanır. Liberal devlet, “özgürlükçü” burjuvazinin bir eseri olmanın yanında buna içkin ve ilişkin olarak, Avrupa’nın farklı ve ayrıksı konumunun bir yansıması olarak da yüceltilir. Liberal literatürün yanı sıra Marksist literatürde, bir liberal devlet yüceltmesi doğal olarak yapılmamasına karşın, burjuvazinin “özgürlükçü” niteliği, devrimlerle ilişkilendirilip dolaylı olarak burjuvaziye hem özellikle Fransa ve İngiltere örneklerinde kapitalist önsellik ve niyet atfedilir hem de üretici güçleri geliştiren “devrimci” rolünden dolayı doğrudan secde edilmese bile kutsanır.

Genel olarak liberal siyaset kuramında özel olarak ise liberal devlet kuramında, belli ön kabullerden hareket edilmektedir. Bunların başında, Avrupa’nın içsel hatta doğal modernliği ve bu modernliğin en önemli taşıyıcı kolonu olarak da burjuvazinin varlığı gelmektedir. Nitekim, Fransız Devrimi örneği çerçevesinde, “gerici” *Ancient Regime*’e karşı, hem liberal hem de Marksist kuramda burjuvazi, yenilikçi devrimci özne olarak kutsanır. Avrupa-merkezciliğin temel dayanaklarından olan, geleneksel toplum karşıtlığı, liberal ve Marksist kuramları aynı zeminde birleştirme olanağı sağlamıştır. Bu konum, Avrupa tarihinin tek taraflı okumasını yansıtmakta dolayısıyla da toplumsal siyasal tarih (*social history of political thought*) okumasının eksikliğini önemli ölçüde ortaya koymaktadır.

Liberal kuramdaki bir diğer ön-kabul ise, devletin özsel olarak şiddet yüklü niteliğinden kaynaklı olarak doğal despotik ya da olumsuz karakteristiğidir. Bu kapsamda olmak üzere, “özgürlükçü” burjuvazinin varlığının, içsel olarak despotik eğilimli olmaya yatkın devleti, sivil toplum aracılığıyla modernleştiren öncü bir role sahip olduğu kabul edilir. Liberal devlet kuramında, sivil toplumun ana öznesi olan burjuva, bu niteliğinden dolayı, bir yandan bürokrasinin panzehiri olarak sunulurken diğer yandan ise, liberal dahi olsa devletin özsel niteliğinden gerektiğinde vazgeçmeyi sağlayacak liberteryen düzenin kurucu öznesi olarak da konumlandırılır.

Diğer yandan, Marksizmde, liberal devlet siyasal zor odaklı olarak değil kapitalist niteliği üzerinden konumlandırılıp eleştirilir ancak Asya söz konusu olduğunda bir anda devlet despotikleşir. Bu, Asya siyasal yapılarının hem içsel bir karakteristiği olarak kabul edilir hem de bu karakteristik kapitalistleşmenin ve modernleşmenin engeli olarak zayıf ve tartışmalı tarihsel kanıtlarla sunulur, savunulur. Hidrolik iktidara dayalı olarak kurgulanan despotik devlet, batı feodalitesinin özel mülkiyeti karşısında devlet mülkiyeti kavramlaştırılmasına dayandırılır. Marksizmde Asya Tipi Üretim Tarzı ve Asyalı devlet, Asya’da siyasalın içkin iktisadiliği kabul edilerek, despotizm siyasalın kategorik ayrıksılığı ön-kabulüyle ortaya konulurken, aynı içkinlik batı feodalitesinde salt ölçeğe indirgenerek görmezden gelinir. Bu durum, üstü örtük olarak “özgürlükçü” burjuvaziye yeşertmediği gibi bürokrasiye dönüştürücü olarak dahi ikame edici rol verilmemesine neden olur ya da öyle gösterilir.

Tüm bu ön-kabuller, Avrupa’nın içsel olarak iç dinamiğinin değişime açık ve statik olmayan karakteristiğinin sonuçları olarak da kavramlaştırılır. Bu dinamik, ekonomi biçimi olarak feodaliteyi aşmayı sağlarken, kültürel-toplumsal olarak da, modernliğin yeşermesini sağlamıştır. Bu yazıda, Avrupa-merkezciliğin aslında ana kolonu olan burjuvazi ve ona içkin “özgürlükçülüğün” özellikle liberal devletin oluşumu bakımından gerek liberal gerekse de Marksist literatür tarafından ele alınış biçiminin tartışması eleştirel ancak tarih-olgu eksenli olarak yapılacaktır. Bu tartışmada, devlet kuramı vesilesiyle, siyasal-sosyal bilimlerde ayırım gözetmeksizin ana eğilim olan şematikleştirme veya klişeciliğin bir yöntem ya da bir yaklaşım olarak dahi ele alınamayacağı sorunsal edinilecektir. Bu kapsamda olmak üzere, Magna Carta, 1688 Şanlı Devrimi (*Glorious Revolution*) ve Fransız mutlak monarşisi tarihsel somutluklar olarak incelenecektir.

1. “SINIRLI HÜKÜMETİN” FEODALLIĞI YA DA AVRUPA-MERKEZCİLİĞE GİRİŞ 101

Liberal devlet kuramının temelini sözleşme kuramı oluşturmaktadır. Sözleşme kuramı barındırdığı doğal durum-siyasal toplum ve sivil toplum-siyasal toplum ikilikleriyle bir açıklama kalıbı içerir. Bu kalıp, özgürlükler alanı olarak sivil toplumun, baskı alanı olan devlet ya da siyasal toplumla ayrılığı (Wood, 1995: 242, 243) ve bu ayrılığın korunmasını temel alır. Böylelikle, sivillikten kaynaklı özgürlük alanı olan sivil toplum, devlet veya hükümet için bir sınırlandırıcı olarak kabul edilir. Sınırlı ve sorumlu devlet/ hükümet ise, liberal demokrasinin vazgeçilmezidir. Günümüzde sivil toplumun özgürlükler alanı olma niteliği, çokkültürcülük biçimine dönüşerek, çoğulculuğun yeni içeriği ve kapsamını oluşturmuştur (Cudworth, Hall ve McGovern, 2007: 37, 38, 44, 49). İster geleneksel çoğulculuk biçiminde isterse de çokkültürcülük biçiminde olsun, sivil toplumun özgürlükler alanı olduğu liberal ve neo-liberallerce kabul edilmektedir.

Sivil toplum ve onun özgürlükçü niteliği, ilgili literatürde, “özgürlükçü” burjuvazinin mutlakçı veya tekil feodalitenin baskıcı yönetimine karşı harekete geçen ve buna son veren bir öykü ya da kurgu temeline oturtulmuştur. Bu kurguda nirengi noktasını, gerek liberal gerekse de Marksist yaklaşımda, burjuvaziyi kapitalist olarak kabul etmek (Comninel, 1987: 180) ve bu kabul üzerinden aynı zamanda Avrupa’nın kapitalistleşme sürecini açıklamak yatmaktadır. Kuram ya da felsefenin bu tür bir içeriği soyutlayarak evrenselleştirme eğilimine karşın, tarihsel gerçeklik zemininde, Batı Avrupa tarihinde, kapitalist bir amaç ve eylemsellik için olarak burjuvazinin aristokratik devlet iktidarına yönelik doğrudan bir mücadelesinin somut bir örneğinin olmadığı iddia edilebilir. Nitekim, burjuva devriminin iki temel örneği olarak kabul edilen İngiliz ve Fransız Devrimlerine aşağıda değinilecektir. Hollanda ise kapsam dışıdır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Avrupa-merkezci modern-liberal devlet kuramının sınırlı hükümet/devlet kavramlaştırması iki merkezi unsura dayanmaktadır. Bunlardan ilki, özgürlüğün kapsamı ikincisi ise, halkın (people) içeriğidir. Bu iki merkezi unsuru, önce Magna Carta daha sonra ise, İngiliz Devrimi örnekleri üzerinden açıklamaya-tartışmaya çalışacağız.

Magna Carta, gerek siyaset bilimi gerekse de anayasa hukuku literatüründe, kralın iktidarını sınırlandırıcı özelliği itibarıyla, iktidarı sınırlandırmanın ilk örneği olarak alınır ve yüceltilir. Bu yüceltmede, tarihselleştirmeyi içerecek biçimde özgürlüğün ve iktidar kavramının aşırı genellenip evrenselleştirilmesiyle Avrupa-merkezci siyaset felsefesine zemin oluşturulur. Oysa ki, Magna Carta, efendisi olmayan bir demosun değil, lordluğun özgürlüğünü ve feodal ayrıcalıklarını, krala karşı savunan bir sözleşmedir (Wood, 1995: 204, 205).

Avrupa-merkezci siyaset felsefesinde ve tarih çalışmalarında, özgürlüğün öznesi olarak halk kavramı alınır ancak bu kavram her zaman belirsiz bir biçimde kullanılır. Ancak, burada kullanılan halk hiç bir zaman demos değil, fakat daha çok monarşi ile yığınlar arasındaki kamu alanında konumlanan, dışlayıcı bir siyasal ulusu oluşturan ayrıcalıklı tabakadır (Wood, 1995: 205). Dolayısıyla, Avrupa tarihçiliğinin yanında siyaset kuramı ve felsefesinde de, halk ifadesi belirsizleştirilip kimi zaman o ülkede bulunan herkesi kapsar biçimde kullanılıp, Avrupa’nın farklılığını kutsamak için araçsallaştırılmaktadır. Tüm bunlara rağmen, bu araçsallaştırma, Avrupa dışındaki tüm toplumların özellikle de Asya’nın despotik bir içsel dinamığa sahip olduğunu kanıtlamak için karşı-kanıt olarak da kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi, liberal devlet kuramının özünü oluşturan iktidarın sınırlandırılması ya da sınırlı hükümet/devlet kavramı olgusal olarak feodal kral-monarşiye karşı sınıf-içi mücadelenin bir sonucu olarak feodal sınıfın özerkliğini koruma çabasını yansıtmaktadır. Bu kapsamda olmak üzere, iktidarın sınırlandırılmasına dayalı özgürlük kavramı da, tüm herkesi (people outside parliament) veya genel oya dayalı herkesi kapsamayan belli bir ayrıcalıklı kitlenin özgürlüğü olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, Magna Carta, özgürlüğün kapsamı bakımından ve halkın nitelendirilmesi açısından, “herkesin” iktidarı “herkesin”

özgürlüğü için sınırlandırdığı bir özgürlük mücadelesinin simge olayı değildir. Magna Carta örneği, Avrupa'nın statik feodal ilişki kalıbı içinde en fazla Norman aristokrasisine özgü konumu yansıtır (Akbulut, 2007: 281).

İngiltere tarihi ve siyaset felsefesi bakımından, sınırlı iktidar/devlet olgusunun bağlamın farklılığı itibariyle ele alınacağı bir başka örnek ise 1688 Devrimidir. Ancak, bu devrim bağlam ve içerik olarak Magna Carta'dan dönem itibariyle İngiltere'nin kapitalistleşmiş olması bakımından ayrılır. Ancak bu ayrılık, Marksist literatürde ifade edildiği biçimde, burjuvazinin (yine üstü örtük olarak kapitalist olduğu varsayılan) “devrimci” dönüşümüyle kutsanan bir nitelik taşımaz. 1688 Devriminde, her ne kadar, parlamentonun haklarının krala karşı savunulması, aristokrasinin mülkleri ve hizmetkarlarının kralın müdahalesi olmadan özgürce kullanma hakkını istemelerine dayanmış olsa da (Wood, 1995: 233), bu, İngiltere’de kapitalistleşen bir burjuvazinin talebi ve sonuç olarak devrimi değil, olmamıştır.

Parlamentonun konumu ve içeriği büyük ölçüde kapitalist ve İngiltere’de dönüşen mülkiyet ilişkilerinin kapitalist içeriğini taşımaktaydı. Ancak, bu kapitalist içeriğin ana öznelere, kapitalistleşen aristokrazi ve kapitalist çiftçiydi. 1688 Devrimi örneği, içerik olarak Magna Carta’dan kapitalizmin belirginleşmesi bakımından ayrılmasına rağmen, iktidarın sınırlandırılması veya sınırlı hükümet/devlet kavram-olgusu bakımından aynı geleneğin devamı olma özelliği göstermektedir. Bu bakımdan, Avrupa tarihi çerçevesinde, kapitalistleşen bir toplum yapısındaki siyasal yapılanma, feodal iktidarı sınırlandırma aracını miras olarak kullanmaya devam etmiştir. İlgili literatürde, Şanlı Devrimin, demokrasi tarihinin tanımlayıcı anı olarak tanımlanmasının da belli bir ideolojik eğilimi ortaya koyduğu iddia edilmiştir. Nitekim, Şanlı Devrimin üçüncü yüzyıl kutlamasında parlamentonun açılışında 1988 yılında konuşma yapan İngiltere başbakanı M. Thatcher, demokrasinin, hoşgörü, hukuka saygı ve adaletin tarafsızlığı olduğunu ifade etmesine karşın, 1688 Devrimi bu niteliklerden hiç birine sahip olmamıştır (Wood, 1995: 231, 232). Üstelik, 1688, İngiliz iç savaşındaki daha radikal bir dönemi değil, kimi açılardan restore edilen monarşi dönemine göre bile, oy vermek hakkı bakımından 17.yüzyıla göre 18.yüzyılda daha da fazla sınırlandırma içeren demokratik bir gerilemeyi temsil eder (Wood, 1995: 231, 232-22.). Çünkü, gerek kapitalist aristokrazi gerekse de kapitalist çiftçi ve onlara eklenen Londra esnafı, kendi ayrıcalıklarını korumaya dönük olarak iktidarı sınırlandırarak, sınırlı hükümetin/devletin “özgürlükçü” “feodal” korunma biçiminin bir başka örneğini ortaya koymuşlardır. Belirtmek gerekir ki, kapitalizm ve kapitalistler İngiltere örneğinde, “ilerici” olmaktan çok, koşullar kapsamında mülkiyet ilişkilerinin dönüşümünün öznelere sahiptir.

Sınırlı hükümet-devlet kavramı, düşünsel olarak da olgusal olarak da, “özgürlükçü” (kapitalist olmayan) burjuvazinin, despotik iktidara veya devlet yapısına karşı yürüttüğü bir mücadelenin sonucu bir olgu veya yansıması olan bir kavram-olgu olmaktan çok, Avrupa'nın feodal geçmişinin bir yansımasıdır. Oysa ki, Avrupa-merkezcilikte, Avrupa'nın ayrıksılığı ya da özgünlüğünü oluşturan değiştirme gücü ya da içsel dinamiğinin statik olmayan yapısını (Akbulut, 2007: 158), değiştiren “devrimci” ve “özgürlükçü” özne burjuva ve burjuva değerleri olarak sunulur.

2. “GÜÇLER AYRILIĞI”NIN FEODALLIĞI VE FRANSIZ DEVRİMİNDEN “ÖZGÜRLÜKÇÜ” BURJUVAZİ DOĞURTMAK

Avrupa-merkezci siyaset kuramı ile hukukun yeşerdiği en verimli topraklardan bir diğeri de Fransa’dır. Liberal devlet kuramının mihenk taşlarından olan güçler ayrılığı kuramı, Montesquieu tarafından, Fransız Ancien Regime’inin monarşi ve feodal lordluk arasındaki içsel gerilimi (Akbulut, 2003: 58) temel alınarak, feodal dengeyi (feudal balance) sağlayıcı bir araç olarak (Dunleavy ve O’Leary, 1987: 14) üretilmiştir. 16. yüzyıl ile 19.yüzyıl arasındaki dönem, özellikle de Batı Avrupa’da, monarşi ile tekil feodalite arasındaki güç mücadelesinin somutlaştığı ve bu mücadelenin dozunun arttığı bir dönem olmuştur. Modern demokrasi, devlet ve siyasete ilişkin pek çok kuram, kavram ve kurum bu dönemdeki bahsedilen çatışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Fransız mutlak monarşisi de bu mücadelenin merkezi alanlarından biri olarak

belirginleşmiştir. Ancak, Fransa'yı ve Fransız monarşisini Avrupa-merkezcilik açısından vazgeçilmez kılan, Ancien Regime'in gelenekselci baskın aristokratik yapısını tasfiye etmek isteyen monarşinin çıkarları ile geniş anlamda burjuvazinin çıkarlarının örtüşmesi sonucunda aydınlanmış monarşinin ayrıksılığının Avrupa'nın özgünlüğü için referans noktalarından birini oluşturmasıdır.

Güçler ayrılığı kuramında ortaya konulan güçlerin ayrılığı tezi özünde monarşi ve feodalitenin birbirini dengelemesi temeline dayanmaktadır. Bu denge, iktidarın sınırlandırılmasının ya da sınırlı hükümet/devlet olmanın bir diğer örneğini oluşturur. Ancak, ana bağlam, feodal bir üretim biçimi içindeki güçlerin farklılaşması ve dengesi sorunudur. Dolayısıyla da, liberal devlet kuramı için temel alınan ve sonradan işlevler ayrılığı biçiminde revize edilen yaklaşım, özünde merkezileşmiş bir feodalite olan Fransız mutlak monarşisinin iç sınıf ilişkilerinin siyasal bir aracı olmanın ötesinde bir anlam taşımaz. Ancak, gerek Fransız siyasal felsefe geleneği gerekse de onun kötü taklidini oluşturan Frankafon literatürde, merkezi monarşiye karşı mücadele eden "özgürlükçü" burjuvazi yine "gerici" rejimlere karşı öncü devrimci özne olarak öne çıkarılır.

Marksist literatür hatta bizzat Marks ve Engels, mutlakiyetçiliği burjuvazi ile soyluluk arasında denge ya da hatta sermayenin açık tahakkümü olarak temsil eden bir devlet sistemi olarak tanımlamışlardır. Anderson'un vurguladığı gibi, mutlakiyetçi devlet hiçbir zaman aristokrasi ile burjuvazi arasında hakem olmadığı gibi, yeni doğmakta olan burjuvazinin aristokrasiye karşı bir aleti de olmamıştır. Mutlakiyetçi devlet, tehdit altındaki soyluluk için siyasal koruma sağlayan bir kabuk olmuştur (Anderson, 2023: 18). Nitekim, bu durum yani mutlakiyetçi devletleri burjuva ya da yarı-burjuva olarak vaftiz etmek, Batı Avrupa'daki burjuva devrimlerinin doğasını ve gerçekliğini inkar etmek anlamına geleceği için kendi içinde tutarlı (Anderson, 2023: 22) ancak bariz bir Avrupa-merkezciliği barındırdığı da açıktır.

Tüm bunların temelinde aslında Ancien Regime ve burjuvaziye ilişkin kavramlaştırmanın içeriği öne çıkmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, aydınlanma, pre-kapitalist bile olmayan daha doğrusu kapitalist olmayan (non-capitalist) toplumsal mülkiyet-ilişkileri temeline dayanmaktadır. Dolayısıyla, aydınlanma, kapitalizme geçişe ilişkin bir toplumsal biçim olmaktan çok, feodalizmin alternatif çıkış yollarından biridir. Çünkü, Fransız mutlak monarşisi, merkezileşmiş bir artık çekme aracıdır (Wood, 1997: 545). Burjuvazi de, belirtilen dönem Fransası'nda kapitalist bir sınıf değildir (Comminel, 1987: 193, 196). Bu kapsamda olmak üzere, burjuvazinin geleneksel düzene karşı çıkması, onu reddetmekten çok onun varlığını uzatmaktan başka bir anlam taşımamıştır. Fransız burjuvazinin 18.yüzyıldaki ideolojisi kapitalizmle ilgili olmaktan çok, kapitalist olmayan el-koyma biçimleri üzerindeki mücadele olma özelliğindedir. Fransız Devrimi kavramlaştırması bu kapsamda, burjuvazinin kurtuluşunun insanlığın genel kurtuluşu biçiminde sunulduğu (Wood, 1997: 545, 548) Avrupa-merkezciliği yeniden üretmeye dönük bir ideoloji niteliğindedir.

Güçler ayrılığının oluştuğu merkezileşmiş feodal bağlam Fransız Devrimine kadar varlığını korumuş, Ancien Regimede ve sonrasında da belli bir süre aristokrasinin üretim zemininde konumlanmayan kapitalist bir karşıt sınıfı olmayan burjuvazi, dönüşmüş bu sınıf-ıçi siyasal mücadeleye "evrensel kurtuluş" (human emancipation) (Wood, 1997: 548) anlamı yükleyerek, feodalitenin tekilliğini tıpkı merkezi monarşi gibi aşmak istemiş ve aşmış ancak söz konusu monarşinin iktisadi sınırlarının dışına da çıkamamıştır, çıkmamıştır. Dolayısıyla, elde fenerle batı-dışı toplumlarda burjuva arayan onun yokluğunda bürokrasinin gölgesine sığınan sözde literatür, ele aldığı kavram-olgunun oluşsal niteliğinden çok inşa edilmiş kurgusal niteliğine dayalı bir anlama çerçevesine gömülmüştür. Bunun pratik sonucu, devrimci özne olan burjuvazinin "özgürlükçülüğü" karşısında, Asya'nın despotikliğinin meşrulaştırılmasıdır.

SONUÇ

Devlet kuramı, siyaset felsefesi ile hukukun kesişme noktalarından biridir. Devletin işleyişinden çok oluşumu sorunu bu alandaki en tartışmalı konulardan birini oluşturmaktadır. Bu sorun, *sedentar* ile *nomadik* toplumlar arasında devletin oluşumunu kapsamakla birlikte esas olarak, batı-dışındaki toplumlarda özellikle modern devletin oluşumu bakımından Avrupa-merkezci bir ideolojik açıklama biçiminin kavram setleri ve yaklaşımlarınca kuşatılmıştır. Bu, sadece söz konusu yaklaşımın ideolojik niteliği ve içeriğine ilişkin bir sorun olmaktan çok veya bunun yanında, gerçekliğin ortaya çıkartılmasına ilişkin bir olumsuz tutumu da içermektedir.

Liberal devlet kavramlaştırması da, bahsedilen Avrupa-merkezci bakış açısını yansıtan alanlardan biridir. Nitekim, bu kuram ve buna dayalı kavram setlerinde, bir yandan liberal devlet Avrupalı bir olgu olarak özgülünip, ayrıklaştırılırken, bu, “özgürleştirici” burjuvazinin devrimci özne rolüyle yaşama geçirilmekte diğer yandan ise, liberal devletin Avrupalı ayrıkılığı Avrupa-dışı özellikle de Asya devletlerinin az gelişmişliğini saptamak için bir ölçüt olarak alınmaktadır.

Toplumsal mülkiyet ilişkileri ve siyasal düşüncenin toplumsal tarihi yaklaşımlarının yöntemleri dahilinde, liberal devletin feodal kökenleri olan bir olgu olduğu bu yönüyle de “özgürlükçü” bir burjuvazinin otonom içsel eylemliliğinden çok feodal mülkiyet ilişkilerini ve bunların kapitalist dönüşümünü içerdiği ortaya konulabilmektedir. Bu dönüşümün kapitalist öznelerce ya da kapitalist olmayan burjuva tarafından yapılmasının farksızlığı iddiası, dönüşümün özsellğine vurgu yapmakta olduğundan, söz konusu öznenin ilerlemeci ve engelleri aşan devrimci niteliği ön-kabul edilmektedir. Söz konusu öznenin kapitalist bir içeriğinin olması, dönüşümün içsellğin özsel farklılığına değil, koşullar kapsamında ortaya çıkan toplumsal mülkiyet ilişkileri merkeze alınarak, Batı-dışı toplumlar özsel olarak bir statik kendiliğindenliğin sınırlarına sıkıştırılmamış olur. Nitekim, Batı liberal demokrasisinin kurucu ilkeleri, ortaçağ lordluğu ve onun özerk güç olma talepleriyle ilgilidir (Wood, 2008:235).

KAYNAKLAR

- Akbulut, Örsan Ö. (2003), “Siyasal İktidarı Kullanma Aracı Olarak Başbakan”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 36, Sayı 1, Mart.
- Akbulut, Örsan Ö. (2007), *Küreselleşme Ulus-Devlet ve Kamu yönetimi*, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Anderson, Perry (2023), *Mutlakçı Devletin Kökenleri*, (Çev. U. Kocabaşoğlu), İletişim Yayınları.
- Comninel, George C. (1987), *Rethinking the French Revolution: Marxism and the Revisionist Challenge*, Verso.
- Cudworth Erika, Timothy Hall ve John McGovern (2007), *The Modern State-Theories and Ideologies*, Edinburg University Press.
- Dunleavy, Patrick ve Brendan O’Leary (1987), *Theories of the State-The Politics of Liberal Democracy-*, Macmillan, London.
- Mooers, Colin (1991), *The Making of Bourgeois Europe: Absolutism, Revolution and the Rise of Capitalism in England, France and Germany*, Verso.
- Wood, Ellen Meiksins (1991), *The Pristine Culture of Capitalism: A Historical Essay on Old Regimes and Modern States*, Verso.
- Wood, Ellen Meiksins (1995), *Democracy Against Capitalism-Renewing Historical Materialism-*, Cambridge University.
- Wood, Ellen Meiksins (1996), “Modernity, Postmodernity or Capitalism”, *Monthly Review*, July-August.
- Wood, Ellen Meiksins (2008), *Citizens to Lords: A Social History of Western Political Thought from Antiquity to the Middle Ages*, Verso.